

6. במדבר (פרשת חקת) פרק כ פסוק ב - ד
(ב) וְלֹא הָיָה מִיָּמַי לְעֵדָה וַיִּקְהֵלוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהֱרֹן: (ג) וַיָּרֶב הָעָם עִם מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר וְלוּ גֹעַעְנוּ בְּגֹעַנוּ אַחֲזִינוּ לְפָנָיו ה': (ד) וְלִמָּחָר הִבַּאתֶם אֶת קֶהֱל ה' אֶל הַמִּדְבָּר הַזֶּה לְמוֹת שָׁם אֲנַחְנוּ וּבְעֵירָנוּ:

7. שד"ל רבי שמואל דוד לוצאטו
משה רבנו חטא חטא אחד, והמפרשים העמיסו עליו שלושה עשר חטאים ויותר, כי כל אחד בדה מלבו עוון חדש... אשר על כן כל ימי נמנעתי מהעמיק החקירה בדבר הזה, מיראה שמא מתוך חקירותי יצא לי פירוש חדש, ונמצאתי גם אני מוסיף עוון חדש על משה רבנו.

מהו המטה שנצטווה משה לקחת

8. במדבר (פרשת חקת) פרק כ פסוק ז - יג
(ט) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת הַמִּטָּה מִלִּפְנֵי ה' כַּאֲשֶׁר צִוָּהוּ: חזקוני
קח את המטה זה המטה של אהרן דהא כתיב כאן ויקח משה את המטה מלפני ה' וזהו מקלו של אהרן כדכתיב בפרשת קרח השב את מטה אהרן לפני העדות למשמרת לאות לבני מרי, ועוד דמקלו של אהרן היה אות לבני מרי והיינו דאמר משה שמעו נא המורים

9. שמות (פרשת תצוה) פרק כט פסוק יא
(יא) וַיִּשְׁחַטֵּת אֶת הַפָּר לִפְנֵי ה' פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: שמות (פרשת תצוה) פרק ל פסוק ח
(ח) וּבְהִעָלֵת אֶהֱרֹן אֶת הַנִּזְרֹת בֵּין הָעֲרֻבִים וַיִּקְטִירֵנָה קִטְרֶת תְּמִיד לִפְנֵי ה' לְדֹרֹתֵיכֶם:

10. רשב"ם במדבר (פרשת חקת) פרק כ פסוק ח
(ח) קח את המטה - מלפני העדות:

חטא פרטי או עניין הנהגתי

11. דברים (פרשת דברים) פרק א פסוק לד - לח
(לד) וַיִּשְׁמַע ה' אֶת קוֹל דְּבָרֵיכֶם וַיִּקְצַף וַיִּשְׁבַּע לֵאמֹר: (לה) אִם יִרְאֶה אִישׁ בְּאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה הַדּוֹר הָרַע הַזֶּה אֶת הָאֲרָץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לַאֲבוֹתֵיכֶם: (לו) זולתי קלב בן יפנה הוא יראנה ולו אתן את הארץ אשר דרוך בה וילבנו יען אשר מלא אחרי ה': (לז) גם בי התאנף ה' בגללכם לאמר גם אתה לא תבא שם: (לח) יהושע בן נון העמד לפניך הוא יבא שמה אתו חזק כי הוא ינחלנה את ישראל:

12. במדבר (פרשת חקת) פרק כ פסוק יב
ויאמר ה' אל משה ואל אהרן יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם:

פרשת חוקת -

כיצד מגיבים לסטייה מהדרך

קשיים על העונש לחטא משה ואהרן

1. במדבר (פרשת חקת) פרק כ פסוק ז - יג
(ז) וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ח) קח את המטה והקהל את העדה אתה ואהרן אחיך ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו והוצאת להם מים מן הסלע והשקית את העדה ואת בעירם: (ט) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת הַמִּטָּה מִלִּפְנֵי ה' כַּאֲשֶׁר צִוָּהוּ: (י) וַיִּקְהֵלוּ מֹשֶׁה וְאֶהֱרֹן אֶת הַקֶּהֱל אֶל פְּנֵי הַסֵּלַע וַיֹּאמְרוּ לָהֶם שְׁמַעוּ נָא הַמְרִים הַמֵּן הַסֵּלַע הַזֶּה נוֹצִיא לָכֶם מַיִם: (יא) וַיָּרֶם מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ וַיַּךְ אֶת הַסֵּלַע בְּמַטְהוֹ פַּעַמַּיִם וַיֵּצְאוּ מֵיָם רַבִּים וַתִּשְׁתַּף הָעֵדָה וּבְעֵירָם: כלי יקר

(ח) קח את המטה והקהל את העדה וגו'. אם צוהו ה' לדבר אל הסלע אם כן מטה זה למה לו ... ומה שאמר מלפני ה' וכי מטה משה עמד לפני ה'. ולמה קראם מורים דוקא בתלונה זו.

2. במדבר (פרשת חקת) פרק כ פסוק יב-יג
(יב) וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן יַעַן לֹא הֶאֱמַנְתֶּם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לִכֵּן לֹא תָבִיאוּ אֶת הַקֶּהֱל הַזֶּה אֶל הָאֲרָץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָהֶם: רש"י

להקדישני - שאילו דברתם אל הסלע והוציא הייתי מקודש לעיני העדה ואמרים מה סלע זה שאינו מדבר ואינו שומע ואינו צריך לפרנסה מקיים דבורו של מקום, קל וחומר אנו:

3. רמב"ן במדבר (פרשת חקת) פרק כ פסוק ח
ודברי אגדה הם, אבל לא נתחווירו, כי מאחר שצוה קח את המטה יש במשמע שיכה בו, ואלו היה רצונו בדבור בלבד מה המטה הזה בידו... ואין הנס גדול בדבור יותר מההכאה, כי הכל שוה אצל הסלע

4. במדבר (פרשת חקת) פרק כ פסוק יג
(יג) הֲמָה מִי מְרִיבָה אֲשֶׁר רָבוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת ה' וַיִּקְדַּשׁ בָּם: רשב"ם
(יג) ויקדש בם - שהוקדש במים מכל מקום. ואף על פי שלא דברו אל הסלע:

5. שמות (פרשת בשלח) פרק יז פסוק ב - ו
(ב) וַיָּרֶב הָעָם עִם מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ תָנוּ לָנוּ מַיִם וְנִשְׁתֶּה וַיֹּאמֶר לָהֶם מֹשֶׁה מִה תִּרְיֹבוּ עַמְדִּי מִה תִּנְסֹנֵן אֶת ה': (ג) וַיִּצְמָא שָׁם הָעָם לַמַּיִם וַיֵּלֶן הָעָם עַל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶה הַעֲלִיתֶנּוּ מִמִּצְרַיִם לְהַמִּית אֹתִי וְאֶת בְּנֵי וְאֶת מִקְנֵי בְּצִמָּא: (ד) וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל ה' לֵאמֹר מִה אֶעֱשֶׂה לָעָם הַזֶּה עוֹד מֵעַט וּסְקֵלְנִי: (ה) וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה עֲבֹר לִפְנֵי הָעָם וְקַח אֶתְךָ מִזְקֵנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִטָּךְ אֲשֶׁר הִכִּיתָ בּוֹ אֶת הַיָּאֵר קַח בְּיָדְךָ וְהִלַּכְתָּ: (ו) הִנְנִי עֹמֵד לְפָנֶיךָ שָׁם עַל הַצּוּר בְּחָרֵב וְהִפִּיתִי בְּצוּר וַיֵּצְאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם וְשָׁתָה הָעָם וַיַּעַשׂ כֵּן מֹשֶׁה לְעֵינֵי זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:

19. ותשאני רוח במדבר עמוד 168 הרב שבתאי סבתו

ביהושע וכלב נאמר .... כאן מפורש שהם עמדו באומץ רב מול העם, וקידשו שם שמים ברגעים הקשים והקריטיים האלו. לעומת זאת במשה ואהרן נאמר .... בניגוד ליהושע וכלב שקרעו בגדיהם ועמדו באומץ, משה ואהרן נפלו על פניהם. לא ברור מדוע לא עמדו בעוז מול בני ישראל במאמץ עליון לחזק אותם בעלייה לארץ ישראל? אולם לכאורה, אולי מן הראוי היה להוכיח מיידית את משה ואהרן באותם מילים "על אשר לא קדשתם אותי בתוך בני ישראל!" בפועל לא נאמר להם כאן דבר, אלא ניתנה להם ארכה, ההזדמנות הבאה לקידוש שם ה' הגיעה כעבור שלושים ושמונה שנים בפרשת מי מריבה.... באירוע הזה נקרתה למשה ואהרן הזדמנות לתקן את מה שהחסירו לפני שלושים ושמונה שנה, והוא להתייצב בעוז לפני העם ולהשיב את אמונם בה'. מה התרחש בפועל "ויבוא משה ואהרן מפני הקהל אל פתח אהל מועד ויפלו על פניהם...." מה שקרה בחטא המרגלים חזר על עצמו כמעט במדויק, התקהלות, ריב, הטחת תלונות קשות במשה ואהרן, נסיגתם אל אהל מועד ונפילה על פניהם. ברגעים הקריטיים האלו היתה ציפייה גדולה ממשה ואהרן לעמוד באומץ מול עם, להדוף את תלונותיהם ולחזקם באמונה בה'. במקום זאת פנו משה ואהרן במהירות אל פתח אהל מועד ושם נפלו על פניהם

20. במדבר (פרשת בהעלותך) פרק יא פסוק יב

(יב) הָאֲנֹכִי הִרִיתִי אֶת כָּל הָעָם הַזֶּה אִם אֲנֹכִי יִלְדֶתיהוּ כִי תֹאמַר אֵלַי שְׂאֵהוּ בְחִיקָךָ פֶּאֶשֶׁר יִשָּׂא הָאָמֶן אֶת הַיֶּנֶק עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְרָהָם:

תרגום המיוחס ליונתן - פרק יא פסוק יב

(יב) הָאֲנֹכִי עֲבָרִית וְחִשְׁחִשִׁית בְּמַעֲיִי יֵת כָּל עַמַּא הַדִּין אִין בְּנֵי הַיִּנּוּן דְּאִמְרָתְ לִי בְּמִצְרַיִם טַעוּן טוֹרְחִנְהוֹן בְּחִילָךְ הִיכְמָא דְטַעֲנָן פְּדֻגְוָא לְמִנִּיקָא עַד זְמַן דִּימִטוּן לְאַרְעָא דְקִימְתָא לְאַבְרָהָם: ספורנו

(יב) האנכי הריתי. הנה האב יוכל להנהיג את בניו אף על פי שהם חלוקי הדעות וזה כי כולם חושבים אותו לאוהב שישתדל בכל כחו להטיב להם אבל אלה אינם בוטחים בי כלל וחושדים ומנסים לראות מה אעשה בעדם:

21. אבן שלמה במדבר עמוש

ה' ציווה את משה "ודברתם אל הסלע עיניהם ונתן מימיו", הסלע ייתן את המים מתוכו. אבל בשעה שהיכה משה רבנו את הסלע נאמר "ויצאו מים רבים" - סתם מים. מה פירוש הדבר? כשאתה מכה מישהו, אתה יכול להשיג מים, אבל איך משיג את המים שלו עצמו. ריבונו של עולם אמר בכך למשה: איך יכול להכניס אותם לארץ ישראל מפני שארץ ישראל ניתנת לכל ישראל במדרגת "מימיו". לכל שבט ישנה ממש התורה שלו שהוא צריך להוציא לעולם.

13. אברבנאל פרשת חקת

ודעתי בזה שמשה ואהרן שניהם נענשו בעבור עונות שעשו אם אהרן בעון העגל. ואם משה אדונינו ענין המרגלים, לא שהיה אהרן מעובדי העגל ולא שהיה משה מדור המרגלים חלילה להם מרשע. אבל אהרן כמו שהתבאר במקומו שלא בכוונה רעה עשה את העגל ועם היות כוונתו לעכב את העם ולהנהיגם בנחת עד בא משה הנה נמשך ממנו מה שנמשך... ואמנם חטא משה היה כי כאשר שאלו ישראל לשלוח מרגלים לא שאלו אלא וישיבו אותנו דבר את הדרך אשר נעלה בה ואת הערים אשר נבא אליהם, והשם יתברך כשצוה על שליחותם לא אמר אלא ויתורו את ארץ כנען אשר אני נותן והנה משה אדונינו הוסיף מעצמו בשליחות מה שישראל לא שאלו עליהם, והקב"ה לא צוה בם, והם שיראו את העם היושב בארץ החזק הוא הרפה המעט הוא אם רב ומה הערים הבמחנים אם במבצרים, והשאלות ההמה שהוסיף משה לשאול מאתם אין ספק שהיו לכוונה טובה לשידעו ישראל כי עז העם והערים גדולות ובצורות בשמים כדי שיכירו וידעו כי הגדיל ה' לעשות עמהם חסד להורישם מפניהם,

ההבדל בין הנהגת משה להנהגת יהושע

14. במדבר (פרשת חקת) פרק כ פסוק ה - ו

(ה) וְלָמָּה הֶעֱלִיתֶנּוּ מִמִּצְרַיִם לְהִבְיֵא אֹתֶנּוּ אֶל הַמָּקוֹם הַרְעָה הַזֶּה לֹא מְקוֹם זֶרַע וְתֹאכְלָה וְגֶפֶן וְרִמּוֹן וּמִיּוֹמַי אֵין לְשִׁתּוֹת: (ו) וַיֵּבֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִפְּנֵי הַקֹּהֵל אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם וַיֵּרָא כְּבוֹד ה' אֲלֵיהֶם: פ

פסיקתא זוטרתי (לקח טוב) במדבר דף קכב עמוד ב

ויבא משה ואהרן מפני הקהל אל פתח אוהל מועד. נתנו מקום לשעה מיכן אמרו כל הדוחק את השעה שעה דוחקתו. ויפלו על פניהם

15. אבן עזרא במדבר (פרשת חקת) פרק כ פסוק ו

(ו) ויבא משה ואהרן מפני הקהל - כדמות בורחים. ויפלו על פניהם - להתפלל

16. מדרש הגדול במדבר (פרשת חקת) פרק כ פסוק ז

(ז) וידבר יי' אל משה לאמר. אמר לו משה למה אתה מתמתן בדבר, קח את המטה והקהל את העדה, עשה במעמד כל העדה לעיניהם, כדי שלא יאמרו היה שם מבתחלה מים, וכדי שידעו ששכינתי ביניהם.

17. במדבר (פרשת שלח) פרק יד פסוק ד - ז

(ד) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו נִתְּנָה רָאשׁ וְנִשְׁבַּח מִצְרָיִם: (ה) וַיִּפְּל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל פְּנֵיהֶם לִפְנֵי כָל קֹהֵל עַדֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (ו) וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן נּוּן וְכֹלֵב בֶּן יִפְנֶה מִן הַתֵּרִים אֶת הָאָרֶץ קָרְעוּ בְּגָדֵיהֶם: (ז) וַיֹּאמְרוּ אֶל כָּל עַדֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹאמַר הָאָרֶץ אֲשֶׁר עָבְרְנוּ בָּהּ לְתוֹר אֹתָהּ טוֹבָה הָאָרֶץ מְאֹד מְאֹד:

18. עמוד האמת עמוד פ (הרב מנחם מנדל מקאצק)

ויהושע בן נון וכלב בן יפונה מן התרים את הארץ קרעו בגדיהם – והלא ידוע שהיו מן התרים את הארץ ומאי קמ"ל, אך המרגלים היו ראשי אלפי ישראל לבושים בכובע שער (שטריימליך) ובבגדי לבן, עכשיו שהוציאו דבת הארץ קרעו יהושע וכלב בגדיהם מעליהם, למה לכם עוד השטריימליך....

22. במדבר (פרשת חקת) פרק כא פסוק ד - ז

(ד) וַיִּסְעוּ מֵהַר הַהָר דְּרֹךְ יָם סוּף לְסַבֵּב אֶת אֶרֶץ אֲדוּם וַתִּקְצַר נַפְשׁ הָעָם בַּדֶּרֶךְ: (ה) וַיְדַבֵּר הָעָם בְּאַלְהֵים וּבַמֶּשֶׁה לֵמָּה הֶעֱלִיתֵנוּ מִמִּצְרָיִם לָמוֹת בַּמִּדְבָּר כִּי אֵין לֶחֶם וְאֵין מַיִם וְנַפְשֵׁנוּ קָצָה בְּלֶחֶם הַקֶּלֶקֶל: (ו) וַיִּשְׁלַח ה' בְּעַם אֶת הַנְּחָשִׁים הַשָּׂרְפִים וַיִּנְשְׁכוּ אֶת הָעָם וַיָּמָת עִם רַב מִיִּשְׂרָאֵל: (ז) וַיָּבֹא הָעָם אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ חֲטֹאנוּ כִּי דִבַּרְנוּ בְּה' וְבָךְ הַתְּפַלֵּל אֵל ה' וַיִּסַּר מַעֲלֵינוּ אֶת הַנְּחָשׁ וַיִּתְּפֹל מֹשֶׁה בְּעַד הָעָם:

רש"י

(ז) ויתפלל משה - מכאן למי שמבקשים ממנו מחילה שלא יהא אכזרי מלמחול:

23. רבינו בחיי במדבר (פרשת חקת) פרק כא פסוק ה

הנחשים האלו שנענשו בהם היו הנחשים עצמן שהיו במדבר למינין הרבה, הוא שכתוב: (דברים ה, טו) "המוליך במדבר הגדול והנורא" וגו', וכל ארבעים שנה לא נזקק בהם אחד מישראל, שהיה ענן אחד משבעה עננים לפנייהם והורג נחשים ועקרבים שלא יזיקום, והיה הענן ההוא מיוחד לפלא הזה, ועכשיו בשנת הארבעים כשהוציאו דבה בדבר שהוא להם מדה טובה ומעולה שלח הקדוש ברוך הוא בהם את הנחשים השרפים

סיכום קצר:

בחטא מי מריבה נגזר על משה ועל אהרן לא להכניס את ישראל לארץ. העונש שנגזר על משה ואהרן היה עונש הנהגתי ומכאן אנו למדים ששורש החטא היה בענייני הנהגה. הקבלה בין תגובת משה ואהרן לתגובת יהושע וכלב בחטא המרגלים מלמדת אותנו על ההבדל הנהגתי שהיה בין הדמויות. כל השאלה איך המנהיג תופס את תפקידו, האם תפקידו להיות המתווך בין ה' לעם, או תפקידו לעצב את נפש העם כדי לקרב אותם לה'. מתוך הבדל זה ניתן לעמוד על הגישה השונה שהיתה אצל המנהיגים ועל התגובות לתלונות העם שנגזרו מתוך הגישות השונות. בשיעור זה נתבונן בעקרונות חינוכיים והנהגתיים ששייכים לכל אחד ואחד מאתנו.

